

Námořní velmoc Rakousko

Ačkoliv přešla již ve 14. století první přímoří jaderského moře do habsburského vlastnictví, zůstal námořní obchod, který se jenom pomalu rozvíjel, v odpovědnosti tam žijícího obyvatelstva. Ochrana obchodních lodí proti osmanským a maurským pirátům byla rovněž povinností tohoto civilního obyvatelstva. Na založení vlastního válečného námořnictva z počátku nikdo nemyslel. Teprve ve válkách proti osmanské říši došlo v 17. a 18. století k založení císařského dunajského loďstva s účelem jednak vytvořit protivahu k osmanským říčním ozbrojeným silám a jednak podporovat vojenské operace zemského vojska. Pod císařem Josefem II. se konečně zřídilo rakouské válečné námořnictvo, které ale z finančních důvodů obsahovalo jenom několik válečných lodí. Mírem v Campo Formiu (1797) přešly nejenom Benátky a Dalmácie do rakouského vlastnictví, ale i benátské loďstvo, které tvořilo jádro pozdějšího válečného námořnictva. Benátky zůstaly i během první poloviny 19. století hlavním přístavem válečného námořnictva a byly teprve později nahrazeny vlastními válečnými přístavy, které se nacházely v Pole a Kotoru. Význam vlastního válečného námořnictva se v rámci celkového řízení války ukázal teprve námořními vítěztvími Wilhelma Tegetthoffského u Helgolandu (Německo-dánská válka 1864) a u Visu (Rakousko-italská válka 1866). Loďstvo v následujících letech nepřetržitě rostlo, přičemž bylo dřevo jako stavební materiál čím dál více nahrazováno železem.

Vedle vojenských úkolů mělo válečné námořnictvo hlavně národohospodářský a vědecký význam, který se projevil v hojných výzkumných cestách rakouských válečných lodí. Vedle první plavby fregaty „Novary“ kolem světa od roku 1857 do roku 1859 se podnikaly další cesty do Asie, Ameriky, Afriky, Austrálie a do Arktidy. Tyto cesty sloužily k přípravě mužstva, přičemž se zde většinou jednalo o budoucí námořní důstojníky. Dále umožnily přírodo- a národovědecký výzkum a sloužily k zajištění přítomnosti Rakouska na oceánech. Pod velitelé Spaunem, Montecuccolem a Hausem bylo na konec sestaveno „moderní“ loďstvo První světové války. Účinnou podporou následníka trůnu, arcivévody Ferdinanda, se umožnila stavba mnoha nových lodí a v roce 1908 se zavedly první rakouské ponorky v námořnictvu. Proto měla Rakousko-Uherská monarchie na začátku První světové války k dispozici jedno z nejvýznamnějších loďstev.

Hlavním úkolem císařského a královského námořnictva za První světové války byla ochrana dalmátského pobřeží. Její operační oblast byla blokadou, která byla zřízena spojenci u Otranta, omezena jenom na Jadranské moře. Rozpadem dunajské monarchie na podzim 1918 se stalo Rakousko vnitrozemím; lodě bývalého císařského a královského námořnictva byly po rozpadu rozděleny na nástupnické a vítězné státy.

Vitríny a volně vystavené předměty

Síň námořnictva se dělí na tři úseky, které se zabývají hlavními následujícími tématy:

Vstupní prostor je věnován chronologickému vývoji rakouského dunajského loďstva. Levá vitrína ukazuje nejdůležitější typy lodí z doby 1750 až 1850. Čejky (Tschaiken) a kanonové bárky byly napodobeny osmanským říčním lodím. Tyto lodě byly obsluhovány takzvanými „Tschaikisty“, kteří byli většinou civilními dunajskými lodníky. Zpětná doprava čejek proti proudu byla příliš drahá a proto se po jejich použití rozkládaly na palivové dříví. Lodě byly potom nahrazeny novými. Vpravo lze vidět modely „moderního“ dunajského loďstva. V letech 1870 až 1872 byly spuštěny na Dunaj první dvě monitorové lodě jmenovány „**Maros**“ (Mures) a „**Leitha**“ (Litava), které byly zároveň prvními obrněnými říčními válečnými loděmi monarchie. Celkem se zhotovilo deset monitorů, které se během bojů proti Srbsku a Rumunsku velmi osvědčily.

Levá část síně ukazuje dějiny rakouského námořnictva od jejich benátských počátků až k námořní bitvě u Visu. V prvních dvou vitrínách jsou vidět exponáty z první poloviny 19. století. Vedle jednolibrového námořnického kanonu a **učebního modelu o „Belle Alliance“** jsou zajímavé především na zemi vystavené „**Uchatiusové bomby, které se shazovali z horkovzdušných balonů.** Tyto se v rámci revolučních bojů v roce 1849 použily proti obléhaným Benátkám a tak byly prvním vzdušným útokem v dějinách. Ve velké vitríně jsou vystaveny různé typy **dřevěných válečných lodí 19. století.** Výběr obsahuje lodě od brigy až ke korvetě. Tematický závěr té doby tvoří **velkomalba námořní bitvy u Visu od Alexandera Kirchera.**

Na přechodu k pravé části síně je ukázána Rakousko-Uherská expedice do Arktidy, pod velením Payera a Weyprechta v letech 1872-1874. Ve středu pozornosti je zde **malba „Nie zurück“ („Nikdy nazpět“)** od Payera. Po vitríně obsahující **exponáty z intervence na Krétě v roce 1897 a z podtláčení povstání boxerů v roce 1900** začíná úsek, který se zabývá „moderním“ rakouským loďstvem. Nejvýraznějším exponátem je zde řez modelu lodě „**Viribus unitis**“ (vlajková loď flotily z První světové války), který je největším řezem modelu na světě. Model ukazuje strukturu a sestavu poslední generace Rakousko-Uherských válečných lodí. Zvláštnosti těchto takzvaných „Dreadnoughts“, které se v Rakousko-Uherském válečném loďstvu nazývaly „Tegethoff“-třída, se především projevují ve srovnání s ostatními bitevními loděmi, které jsou vystaveny ve velké pravé vitríně.

Ostatní vitríny se zabývají ponorkami a ponorkáři Rakousko-Uherského válečného námořnictva, s námořním letectvem a s „menšími“ jednotkami válečného námořnictva.

Konec císařského a královského válečného námořnictva symbolizuje **věž ponorky U-20**, která byla u ústí řeky Tagliamenta v roce 1918 potopena. Tato ponorka byla v roce 1962 vytažena z hlubin Jadranu a předána Vojenskému muzeu ve Vídni.